

Nepoznati sonet mletačkog rabina

Dr. Ivan Esih, Zagreb

U starim židovskim spomenicima nailazimo na veze između Slavena i Židova: tako se u djelima židovskoga historika Josipa u X. vijeku spominje u tako zvanoj »ploči naroda« ime Krovati. U hebrejskom jeziku riječ Gebalim značila je Hrvatsku. Budući da je Dalmacija bila na raskršnici međunarodnih putova između Istoka i Zapada, shvatljivo je, da se najčešće spominje Dalmacija u starim židovskim djelima. Spominju se historijska mjesta na pr. Salona. Dubrovnik se spominje u kronici Emek Habakha (dolina plaća), a Dubrovnik i Split u rezonancijama mnogih rabina.

Od židovskih pisaca zadužio nas je jednom uspomenom na Dubrovnik i na dubrovačkog književnika mletački rabin Leo da Modena (1571—1648), koji je 1639. g. u jednom pismu svome prijatelju jasno istakao slavenski karakter Gorice. On naime piše: »Ti odlaziš iz Vida u Goricu, pa se bojim, da ćeš zaboraviti talijanski«. U Gorici i Trstu govorilo se, kako jevrejski pisci pišu ilirskim jezikom (lašon ilirit). O životu i radu Lea da Modene saznajemo dosta iz rezultata istraživanja dra. Davida Ginsberga, koji o njemu piše: »Modena je bio rabin, ali ujedno bohem, Vršio je dvadeset i šest različitih zvanja. Bio je rabin, predmolitelj, učitelj raznih jezika, muzike, plesa, profesionalni sastavljač pisama, prigodničar-pjesnik, sastavljač nadgrobnih natpisa, autor komedija, ženidbeni posrednik, tumač, tipograf, korektor, trgovac i t. d. Bio je i filolog, filozof, teolog, pa je kao tumač tekstova bio vrlo cijenjen i na njega su se obraćali mnogi učenjaci. Kao bohem družio se s pokvarenjacima i probisvijetom, a mnogo je toga pretrpio, jer je bio strastven kockar. Modena je bio na glasu govornik, čovjek tolerantan, koji je prijateljevao s mnogim kršćanima i s njima vodio prijateljske diskusije. Tako je bio i prijatelj Dubrovčanina Vinka Komnenovića, koji je također vodio burni pustolovni život. Lutajući od mjesta do mjesta proputovao je Komnenović Italiju i Španjolsku. Bio je i kapetan flote, čovjek velikoga životnog iskustva i svestranog interesa, bavio se filozofijom, matematikom, muzikom, historijom i filologijom. Šime Ljubić u svom djelu »Ogledalo književne povijesti« (Rijeka, 1864) ističe, »da je i Komnenovića zahvatila pokvarenost vremena«.

Sonet mletačkog rabina Lea da Modena (1571—1648) u čast Dubrovčanina Vinka Komnenovića nalazi se u zbirci pjesama (Divanu) u Oxfordu i u pismima rabina Modene, koja je prema rukopisu Britanskog muzeja objavio u Budimpešti 1905. godine. Taj hebrejski sonet Lea da Modene preveo je na hrvatski jezik poznati istraživač slavensko-jevrejskih kulturno-književnih veza dr. David Ginsberg u zagrebačkom mjesečniku za jevrejsku kulturu »Omanutu« (1940 dvobroj 10-11). Sonet glasi:

SONET

u čast »brata« Vincenca Komonima
iz Dubrovnika (Ragusa)

I.

Gdje da traži duh moj hvalospjev
podesan da pohvali čovjeka učenog,
mudraca između braće svoje, uzvišenog nad
bližnjim,
(čovjeka), koji traži dobro za svoj narod
u veličanstvenoj ljepoti.

II.

Ima zlatan jezik, divota!
Sinu nepravde i čovjeku grešnom upravlja
riječ, koja gađa točno poput strijele,
te tako dovodi u mirnu luku uzburkan brod.

III.

Njegove riječi obraćaju svakog otpadnika
govore mu k srcu kao svrdlo,
unose u nj nažon (dobra), dok ne postane dobar.

IV.

Uspravlja se sagnuta i razastire
duša njegovih sugrađana noseći mu
hvalospjeve majstorski izvedene
na instrumentima.

Dr. Ginsberg je u bilješci analizirao metriku i sadržaj te hebrejske pjesme, koja je spjevana po uzoru španjolsko-jevrejske poezije. U drugoj strofi spominje se »dovodi u mirnu luku uzburkan brod« što znači, da je Modena bila poznata činjenica, da je Komnenović kao kapetan umirio pobunjene mornare i sretno doplovio u luku. Znači, da je Modena dobro poznavao život svoga prijatelja Komnenovića. Možda ima pravo dr. Ginsberg, kada kaže, da je Komnenović kao autor rječnika u pet jezika znao i jevrejski, jer inače Modena'sna pjesma ne bi imala prave svrhe.

Dr. Mijo Brlek u svojoj knjizi »Rukopisi knjižnice Male Braće u Dubrovniku« (Zagreb, 1952) spominje Vinka Komnenovića (Comnenus). Komnenovićeve »gesta i scripta« popisana su u toj bogatoj i vrijednoj biblioteci (1740).

Šime Ljubić zove ga Comneno Vincenzo (Biografski rječnik, Beč 1856, str. 88) i navodi, da je živio u Napulju i Španjolskoj, te nabraja njegova djela ne navodeći nigdje ni mjesto ni godinu njihova izlaženja. Po naslovima djela vidi se, da nije bio samo pjesnik nego za tadašnje pojmove enciklopedista. Zanimljivo je, da je napisao i »Mali svezak ilirske poezije« (Un piccolo volume di poesie illiriche).

Historik dubrovačko-dalmatinske književnosti Milan Rešetar u Stojanovićevoj Enciklopediji spominje Vicu Komnena (tal. Comneno) i ističe, da je »Komnen u rukopisu ostavio Gramatiku u pet jezika (ilirskog, grčkog, latinskog, talijanskog i španjolskog)«. Međutim Ivan Kukuljević Sakcinski u svojoj »Bibliografiji hrvatskoj. I. dio. Tiskane knjige« (Zagreb, 1940) navodi na strani 74 sub 849, da je ta knjiga Vinka Komnenovića (rodnom iz Slanoga, umro 1667) štampana pod natpisom »Grammatica quinque linguam, scilicet Illyricae, Graecae, Latinae, Italicae et Hispanicae«. Ni Kukuljević ne zna mjesto, gdje je štampana, ni godinu, kada je ta knjiga štampana.

U Mlecima je 1663. g. izašlo jedno djelo (Le glorie cadute della famiglia Comnena), možda na poticaj samoga Vice Komnenovića, gdje se »dokazuje« da mu je otac bio podrijetlom od bizantske carske kuće Komnena.

Naše književne povijesti od Jagića, Medinija, Vodnika, Lozovine, Kombola, Ježića i Barca ni ne spominju Vinka Komnenovića. Po svom književnom i nacionalnom radu Komnenović je zaslužio, da njegov vrijedni rad bude priznat i objektivno prikazan.